УДК 378.385:378.62

Ірина ПОВЕЧЕРА,
доцент кафедри технологічної освіти та інформатики
Чернігівського національного університету імені Тараса Шевченка
(Україна, Чернігів) ira-povechera@yandex.ru

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті досліджено проблему організації самостійної роботи майбутніх учителів технологій, а також визначено та обґрунтовано ряд умов, що забезпечують ефективне функціонування моделі планування самостійної роботи в умовах кредитно-модульного навчання.

Ключові слова: *самостійна робота, самостійність, готовність до самостійної роботи.*
Літ. *4.*

Iryna POVECHERA,
Associate Professor of Computer Science and Technology Education Department,
Chernihiv National Taras Shevchenko University
(Ukraine, Chernihiv) ira-povechera@yandex.ru

THE ORGANIZATION PECULIARITIES OF FUTURE TECHNOLOGY TEACHERS' INDEPENDENT WORK

In this article, we investigate the problem of the independent work organization of future teachers as well as specify and substantiate conditions, which ensure effective functioning of the independent work scheduling model in education credit module system.

Key words: *readiness to independent work, independent work, independence.*
Ref. *4.*

Ирина ПОВЕЧЕРА,
доцент кафедры технологического образования и информатики
Черниговского национального университета имени Тараса Шевченко
(Украина, Чернигов) ira-povechera@yandex.ru

ОСОБЕННОСТИ ОРГАНИЗАЦИИ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ТЕХНОЛОГИЙ

В статье исследуется проблема организации самостоятельной работы будущих учителей технологий, а также определяется и научно обосновывается ряд условий, которые обеспечивают эффективное функционирование модели планирования самостоятельной работы в условиях кредитно-модульного обучения.

Ключевые слова: *самостоятельная работа, самостоятельность, готовность к самостоятельной работе.*
Лит. *4.*

Постановка проблеми. Згідно з положеннями Болонської декларації у навчальних планах збільшується обсяг і кількість видів самостійної роботи у процесі професійної підготовки студентів, від яких вимагаються ґрунтовні професійні знання та вміння са-

© Повечера І. Особливості організації самостійної роботи майбутніх учителів технологій

мостійно навчатися протягом усього життя. Цілком зрозуміло, що в першу чергу необхідно підготувати до самостійної роботи майбутніх учителів.

Аналіз досліджень. Питанню ефективної організації самостійної роботи присвячено роботи А. Алексюка, В. Андрущенка, Ю. Бабанського, М. Дьяченка, Л. Кандибовича, В. Козакова, О. Молибога, П. Підкасистого та ін. Окремим аспектам організації самостійної роботи студентів в умовах кредитно-модульного навчання присвячено наукові роботи І. Голіяд, Т. Козак, І. Шайдур, І. Шимко та ін. Однак, незважаючи на численність досліджень щодо підготовки майбутніх педагогів у вузі, належної уваги раціональному плануванню самостійної роботи студентів не надавалося. Необхідні нові дослідження, які б розкрили ці особливості організації графіку самостійної роботи, запропонували шляхи підвищення ефективності самостійної роботи, визначили форми роботи за умов нової методологічної орієнтації.

Мета статті – розкрити особливості організації самостійної роботи майбутніх учителів технологій в умовах кредитно-модульної системи організації навчального процесу.

Виклад основного матеріалу. За В. Козаковим [2], умови організації самостійної роботи студентів, необхідні для навчальної діяльності, поділяються на внутрішні і зовнішні. До зовнішніх умов автор відносить такі: позитивні взаємини викладача і студентів; об'єктивність оцінювання навчального процесу; місце навчання, приміщення і клімат, постійність робочого місця, оснащеність робочими приладами; завдання та їх забезпечення, індивідуалізація та самостійність тощо. До внутрішніх умов − індивідуальні особливості студентів (стан здоров'я, властивості характеру, досвід студента, уміння, навички, інтереси, темп і ритм роботи), мету навчання; позитивну мотивацію навчальної діяльності; переживання успіху тощо. Якщо на зовнішні умови ми можемо вплинути, то необхідно було створити такі умови, які б впливали і на внутрішні інтереси. Це, зокрема, інтерес до предмету, його зміст, різнорівневі творчі завдання.

Внутрішні умови повинні враховуватися і створюватися за допомогою мотивації як процесу формування та закріплення у студентів мотивів навчальної діяльності, а також диференційованого та індивідуального підходів, урахування індивідуальних особливостей, інтересів студентів, темпу і ритму роботи, мети – домінант навчання. Зовнішні умови цілком залежать від їх забезпечення при реалізації управління самостійною роботою студентів і саме вони є одним із показників діяльності викладача.

Л. Журавська визначила, що головними умовами ефективної організації самостійної роботи студентів є [1, 112]: налаштованість і готовність викладачів організовувати і забезпечувати самостійну роботу студентів; націленість педагогічного колективу забезпечувати міжпредметні зв'язки; психологічна готовність студентів та їх налаштованість на самостійну роботу; цілеспрямоване формування у студентів знань і вмінь самопізнання, саморозвитку тощо; урахування потреб, інтересів студентів при визначенні змісту самостійної роботи; посильність завдань та поступовість у підвищенні навантажень; матеріально-технічне та санітарно-гігієнічне забезпечення самостійної роботи.

Автор при визначенні умов дуже вдало врахувала психологічні особливості особистості студента, а також діяльність викладача в напрямку забезпечення самостійної роботи. Проте умова про необхідність забезпечення міжпредметних зв'язків, на нашу думку, є досить суперечливою. Набуті знання і вміння з інших навчальних предметів дійсно сприяють кращому засвоєнню знань при вивченні загальнотехнічних дисциплін, проте вони є важливими як при аудиторній, так і позааудорній роботі, тому нема

необхідності розглядати цю умову як одну з головних у процесі організації самостійної роботи студентів.

В. Хрипун, досліджуючи організацію самостійної пізнавальної діяльності студентів на практичних заняттях, виокремлює ряд умов, які забезпечують ефективне функціонування моделі планування самостійної роботи: можливість вибору пізнавальної програми; формування завдань із урахуванням потреб, інтересів, прагнень студентів; урахування емоційної сторони пізнавальної роботи; мотивація навчальних прагнень з орієнтуванням на індивідуальні стандарти досягнень студентів; провідна роль викладача для вмотивованої діяльності [4, 11]. Даний перелік умов зорієнтований на внутрішні аспекти самостійної роботи, тобто враховано фактори, які стосуються особистості студента, проте інші (організаційні) висвітлено недостатньо.

На нашу думку, при організації самостійної роботи варто враховувати і зовнішні фактори. Зокрема, О. Молибог відносить до зовнішніх факторів, що впливають на організацію навчально-виховного процесу, організаційні і методичні [3, 45]. Група організаційних факторів включає бюджет часу, навчальну літературу і навчально-лабораторну базу. Група методичних факторів включає планування, навчання студентів методів самостійної роботи і керування самостійною роботою студентів.

Аналіз психолого-педагогічної літератури показав, що вчені по-різному визначають умови ефективної організації самостійної роботи і неоднозначно оцінюють їх вплив на успішність навчально-виховного процесу. Це можна пояснити тим, що в ході досліджень аналізувались різні аспекти самостійної роботи, зовнішні або внутрішні. В одних випадках вони базувались на зовнішніх аспектах (організація та керування, система навчальних завдань, дидактичні засоби), в інших – на внутрішніх (мотивація, творчий характер, зміст і способи діяльності), а також певні відмінності вносить специфіка дисциплін, що вивчаються. Проте більшість учених розглядають студента і викладача як основних суб'єктів навчально-виховного процесу.

Ці фактори створюють основу для організації самостійної роботи. Проте це необхідні, але недостатні умови для її ефективності. Крім організаційних заходів, які забезпечуються адміністрацією вищого навчального закладу, слід пам'ятати про ті, що забезпечуються викладацьким складом: планування завдань для самостійної роботи; навчання студентів роботи з літературою, опрацювання навчального матеріалу, керування самостійною роботою тощо.

Процес навчання повинен бути організований так, щоб студент засвоїв не тільки знання і вміння з конкретних дисциплін, а й навчився самостійно здобувати нові знання. Крім того, частина часу, відведена на аудиторні заняття, також витрачається на самостійну роботу. Таким чином, часу на самостійну роботу в навчальному процесі відведено достатньо, а тому особливо актуальним стає питання раціонального його використання.

Проте, на нашу думку, викладач відіграє головну роль у виконанні завдань щодо організації і інформаційного забезпечення самостійної роботи студентів із загальнотехнічних дисципліни. У процесі організації самостійної роботи та забезпеченні її функціонування, контролю саме викладач здійснює визначає завдання з організації, вихідних даних та умов навчання, виробляє стратегічну лінію своєї діяльності та поведінки, складає програму своїх дій (розробляє план з дисципліни; перелік тем та завдань для самостійної роботи; систему контролю за виконанням цих завдань; створює інформаційне забезпечення; планує дії для забезпечення внутрішніх умов).

Для ефективної організації самостійної роботи необхідно забезпечити виконання наступних умов: готовність студентів до самостійної роботи; наявність системи за-

вдань для самостійної роботи; забезпечення самостійної роботи студентів ефективними інформаційними джерелами (можливість використання інформаційно-комунікаційних технологій); систематичність заходів з керування та контролю самостійної роботи.

Запровадження системи самостійної роботи в умовах кредитно-модульного навчання вимагає не тільки створення навчально-методичного комплексу, а й запровадження ряду заходів різних підрозділів вищих навчальних закладів з організації, проведення самостійної роботи студентів та її контролю.

Для того, щоб студенти оволоділи методикою засвоєння знань, навчились цілеспрямовано сприймати інформацію при самостійній роботі, необхідна раціональна організація розумової праці й відпочинку. Якщо систематично дотримуватись розпорядку, то в людини формується динамічний стереотип діяльності і поведінки, з'являється звичка працювати у визначені години. Студентам необхідно планувати самостійну роботу з розрахунку 3-4 години кожного дня. Визначення часу занять організовує самостійну розумову діяльність і виховує почуття відповідальності.

Проведене нами дослідження показало, що самостійна робота студентів носить несистематичний характер і її тривалість змінюється протягом навчання. Опитування виявило, що студенти першого курсу витрачають на щотижневу самопідготовку 20,8 години, другого – 14,2 години, третього – 12,3 години.

При визначенні періодичності виконання завдань для опитування показало, що переважна більшість студентів працює несистематично. В анкеті на запитання «Чи вмієте ви планувати свою роботу?» позитивно відповіли 46,31 % опитаних, негативно – 42,86 %, не змогли дати відповідь 16,36 % студентів. Проведений аналіз виявив таку цікаву деталь: студент, який намагається навчатись на добре і відмінно, витрачає більше часу на підготовку до занять і все ж вважає, що цього недостатньо. Студент, який навчається задовільно і приділяє менше часу самостійній роботі, вважає, що відведеного часу цілком достатньо.

Як показують наші дослідження, далеко не всі студенти вміють раціонально організовувати свій робочий графік і добре розуміють значення самостійної роботи при вивченні навчального матеріалу. Проявом цього є нерегулярність виконання завдань для самостійної роботи. Як наслідок – перевантаженість наприкінці семестру, низький рівень знань та вмінь. Тому зусилля викладача повинні бути спрямовані на раціоналізацію й оптимізацію самостійної роботи студентів, особливо молодших курсів в адаптаційний період.

Можна навести багато прикладів публікацій, в яких учені і практики виходять з того, що самостійна робота ніби постійно присутня в навчальному процесі у вигляді самопідготовки студента до занять, заліків та екзаменів. Тому більшість учених навіть не намагалась досліджувати природу цього дидактичного й методичного явища, а головним чином вивчали бюджет часу, що витрачається на позааудиторну роботу, а всілякі організаційні заходи з планування і впорядкування завдань з метою забезпечення ритмічної самостійної позааудиторної роботи протягом семестру, навчального року і всього терміну навчання залишились малодослідженими.

Для успішної організації і проведення самостійної роботи треба скласти графік або спеціальний розклад, який би регулював навантаження студента впродовж навчального тижня (не більше ніж 36 годин аудиторних занять і 54 години з урахуванням годин на самостійну роботу).

Доцільно скласти зведений графік контролю самостійної роботи з різних дисциплін по кафедрах, який узгоджується деканатом. Робота з організації, проведення та

контролю за самостійною роботою студентів повинна нормативно затверджуватися на засіданнях ради факультету.

Висновки. Отже, перехід навчального процесу на збільшення частки самостійної роботи, підвищення її ефективності вимагають дотримання ряду дидактичних вимог: формування у студентів навичок самоосвіти; створення системи завдань для самостійної роботи; організації системи заходів з планування й контролю за самостійною роботою студентів; забезпечення самостійної роботи ефективними навчально-методичними засобами. Оптимальне використання всіх видів самостійної роботи, знання функцій, дотримання організаційно-педагогічних умов її здійснення допоможуть успішно вирішувати ті завдання, які стоять перед вищою школою, збагатять процес проведення самостійної роботи, зроблять його цілеспрямованим і ефективним. Перспективи подальшої роботи полягають у дослідженні інноваційного потенціалу самостійної роботи майбутніх учителів технологій та ресурсів для підвищення її ефективності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Журавська Л. Концептуальні умови управління самостійною роботою студентів / Л. Журавська // Освіта і управління. – 1999. – №2. – С. 110–115.

2. Козаков В. Самостоятельная работа студентов и ее информационно-методическое обеспечение / В. Козаков. – К. : Вища школа, 1990. – 248 с.

3. Молибог А. Вопросы научной организации труда в высшей школе / А. Молибог. – М. : Высшая школа, 1981. – 296 с.

4. Хрипун В. Організація самостійної пізнавальної діяльності студентів на практичних заняттях з педагогіки : автореф. дис. … канд. пед. наук. : спец. 13.00.02 – теорія та методика трудового навчання / В. Хрипун. – К., 1995. – 24 с.

REFERENCES

1. Zhuravs’ka L. Konceptual’ni umovy upravlinnja samostijnoju robotoju studentiv / L. Zhuravs’ka // Osvita i upravlinnja. – 1999. – №2. – S. 110–115.

2. Kozakov V. Samostojatel’naja rabota studentov y ee ynformacyonno-metodycheskoe obespechenye / V. Kozakov. – K. : Vyshha shkola, 1990. – 248 s.

3. Molybog A. Voprosy nauchnoj organyzacyy truda v vysshej shkole / A. Molybog. – M. : Vysshaja shkola, 1981. – 296 s.

4. Hrypun V. Organizacija samostijnoi’ piznaval’noi’ dijal’nosti studentiv na praktychnyh zanjattjah z pedagogiky : avtoref. dys. … kand. ped. nauk. : spec. 13.00.02 – teorija ta metodyka trudovogo navchannja / V. Hrypun. – K., 1995. – 24 s.

Статтю подано до редакції 16.02.2015 р.